

ROZDÍLY VE VÝSLEDCÍCH VZDĚLÁVÁNÍ MEZI JEDNOTLIVÝMI TŘÍDAMI NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V ČR

DIFFERENCES IN EDUCATIONAL ACHIEVEMENT BETWEEN INDIVIDUAL CLASSES AT BASIC SCHOOLS IN THE CZECH REPUBLIC

Straková Jana, Simonová Jaroslava

Klíčová slova: vzdělanostní nerovnosti, vnější diferenciacie, základní škola, výsledky vzdělávání, socioekonomický status

Key words: equity, tracking, basic school, educational achievement, socio-economic status

Výzkumy v anglosaských zemích (např. Gamoran, Mare 1989, Ireson et al. 2002) ukázaly, že diferenciacie systému na výběrové a nevýběrové třídy zvyšuje nerovnosti, které jsou mezi žáky z hlediska rodinného zázemí. Diferencovaný systém nevede k celkově efektivnějšímu vzdělávání, ve výběrových třídách však prospívají žáci lépe a v nevýběrových třídách hůře než v případě společného vzdělávání. Na této skutečnosti se podílejí také odlišné vzdělávací zkušenosti žáků. Zatímco žáci v nevýběrových třídách rozdělením trpí, žáci ve výběrových třídách z něj profitují. Mají více akademických předmětů, více entuziastické a erudované učitele, lepší výukové klima, lépe vybavené třídy (např. Oakes 2005). I v ČR platí, že učitelé ve třídách s žáky s lepšími výsledky a s žáky z rodin s vyšším socioekonomickým statusem mají pozitivnější přístup k žákům i k výuce, který výsledky žáků dále pozitivně ovlivňuje (Straková, Simonová, Greger 2018).

V ČR vzbudil pozornost nárůst počtu soukromých škol. Stranou pozornosti zůstává diferenciacie ve veřejném školství, která má mnoho rozmanitých podob. Nejčastěji se setkáváme s výběrovými třídami s rozšířenou výukou angličtiny, k dispozici je ovšem i řada jiných zaměření. Za nadstandardní služby v těchto třídách rodiče platí. Živelná diferenciacie probíhá ve školách i dalšími způsoby. Cílem příspěvku je kvantifikovat rozdíly ve výsledcích jednotlivých tříd na základních školách v ČR a zjistit, nakolik jsou tyto rozdíly konsistentní v čase a nakolik odpovídají odlišnému sociálnímu složení žáků.

Analýza bude provedena na datech agentury SCIO a projektu Kalibro z testování žáků 5. a 9. ročníků v matematice a českém jazyce. V datech SCIO jsou testové výsledky z let 2013–2017, 362 066 případů. Z dat je nutno extrahovat informaci o školách, které mají více tříd a účastnily se opakovaně. Budeme vyhodnocovat

rozdíly v jednotlivých letech a školách. V datech Kalibro jsou výsledky pro školy s více třídami z roku 2017, 10764 případů včetně informace o vzdělání rodičů. Budeme vyhodnocovat rozdíly ve výsledcích a ve složení žáků. Výsledky budou prezentovány formou deskriptivních statistik.

O diferenciaci uvnitř základních škol máme dosud málo informací. Analýza dat z projektů SCIO a Kalibro poskytne představu o podílu škol, ve kterých jsou významné rozdíly ve výsledcích jednotlivých tříd, a tím umožní provést první kvantifikaci sledovaného jevu. Výběry v rámci projektů SCIO a Kalibro nejsou reprezentativní. Výsledky týkající se prvního stupně ZŠ ověříme na souboru dat z mezinárodního výzkumu PIRLS, ve kterém je v některých školách testováno rovněž více tříd.

Abstract: In the Czech Republic, there is a growing differentiation of public education, which has many varied forms. There are classrooms with extended English teaching as well as a number of other specializations. The above-standard services in these classes are paid by the parents. Research in Anglo-Saxon countries has shown that tracking strengthens inequalities between students coming from different backgrounds. The aim of the paper is to quantify the differences in mathematics and Czech language achievement between individual classes in basic schools in the Czech Republic, and to determine the extent to which these differences are consistent in time and to what extent they correspond to the different socioeconomic composition of the classes. The analysis will be performed on data from SCIO (362 066 cases) and Kalibro (10764 cases) projects from the 5th and 9th grades.

Literatura/References:

- Gamoran, A., & Mare, D. R. (1989). *Secondary School Tracking and Educational Inequality: Compensation, Reinforcement, or Neutrality?* *The American Journal of Sociology*, 94(5), 1146–1183.
- Ireson, J., Clark, H., & Hallam, S. (2002). *Constructing Ability Groups in the Secondary School: issues in practice*. *School Leadership and Management*, 22(2), 163–176.
- Oakes, J. (2005). *Keeping Track: How Schools Structure Inequality*. 2nd edition. New Haven: Yale University Press.
- Straková, J., Simonová, J., & Greger, D. (2018). *Improving mathematics results: does teachers' academic optimism matter? A study of lower secondary schools*. *School Effectiveness and School Improvement*. DOI10.1080/09243453.2018.1446449